

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Spriedums

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2012. gada 18. oktobrī

lietā Nr. 2012-02-0106

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Latvijas Republikas Administratīvās rajona tiesas pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, kā arī 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2012. gada 18. septembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdu „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Saeima 2003. gada 30. oktobrī pieņēma likumu „Par akcīzes nodokli”.

Likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektā un septītā daļa nosaka:

„(5) Akcīzes preču konfiskācija par šā likuma vai citu normatīvo aktu pārkāpumiem vai citu normatīvo aktu piemērošana attiecībā uz pārkāpumiem akcīzes preču aprītē neatbrīvo konkrēto personu no saistībām samaksāt nodokli saskaņā ar šo likumu un soda naudu saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām". Valsts ieņēmumu dienests neaprēķina nodokli un soda naudu par konfiscētajām akcīzes precēm, kas nepārsniedz šādus daudzumus:

1) alkoholiskie dzērieni:

a) starpprodukti un pārējie alkoholiskie dzērieni – 5 litrus,

b) alus, vīns un raudzētie dzērieni – 30 litrus;

2) tabakas izstrādājumi:

a) cigaretes – 300 cigaretes,

b) cigāri vai cigarillas – 900 cigārus vai cigarillas,

c) smēķējamā tabaka – 500 gramus;

3) naftas produkti – 40 litrus;

4) bezalkoholiskie dzērieni – 500 litrus;

5) kafija – 20 kilogramus.

(7) Ja persona veic jebkuras darbības ar akcīzes precēm, neievērojot šā likuma noteikumus (tajā skaitā veic akcīzes preču nedeklarētu vai citādu ieviešanu valstī, neievērojot normatīvajos aktos noteikto ieviešanas kārtību vai neizpildot attiecīgās muitas procedūras, veic akcīzes preču neregistrētu vai citādu ražošanu, neievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā atļauts ražot akcīzes preces, veic jebkuras citas darbības ar akcīzes precēm, par kurām nav samaksāts nodoklis vai nav iesniegts šajā likumā noteiktais nodrošinājums vai kuras nav marķētas ar akcīzes nodokļa markām saskaņā ar šo likumu), Valsts ieņēmumu dienests bezstrīda kārtībā piedzen valsts budžetā atbilstoši šajā likumā noteiktajām nodokļa likmēm nesamaksātās nodokļa summas un soda naudu saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām".”

2. Latvijas Republikas Administratīvā rajona tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja), izskatot lietu Nr. A420568610, kas ierosināta pēc V. Ļebedeva pieteikuma par Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora 2010. gada 14. janvāra lēmuma Nr. 22.4/1777 atcelšanu, secināja, ka likuma „Par

akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdi „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” (turpmāk – apstrīdētās normas) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta otrajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Septītā protokola 4. pantam, un pieņēma lēmumu vērsties Satversmes tiesā.

Administratīvajā rajona tiesā izskatāmās lietas ietvaros esot konstatēts, ka V. Ļebedevs saukts pie administratīvās atbildības par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – APK) 201.¹² pantā paredzētā pārkāpuma – kontrabanda – izdarīšanu, nosakot naudas sodu 70 latu apmērā un konfiscējot 1180 paciņas cigarešu. Valsts ieņēmumu dienests esot veicis arī nodokļu auditu, kura rezultātā V. Ļebedevam papildu nomaksai budžetā aprēķināts nenomaksātais akcīzes nodoklis 1133,51 lats, soda nauda 566,76 lati un nokavējuma nauda 45,34 lati.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, apstrīdētās normas ļaujot personu sodīt saskaņā ar divām tiesību normām. APK 201.¹² pantā paredzētais administratīvais sods un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā noteiktā soda nauda tiek piemērota par vienu un to pašu pārkāpumu, t.i., nedeklarētu akcīzes preču ievešanu valstī, apejot muitas kontroli un nesamaksājot nodokli. Tādējādi apstrīdētās normas nonākot pretrunā ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības (turpmāk arī – *ne bis in idem*) principu, kas izriet no Satversmes 92. panta un Konvencijas Septītā protokola 4. panta.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka Konvencijas Septītā protokola 4. panta pirmā daļa nosaka personas tiesības netikt divreiz tiesātai un sodītai par vienu un to pašu nodarījumu. Gan APK 201.¹² pantā paredzētais administratīvais sods, gan likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda esot uzskatāmi par kriminālsodiem Konvencijas izpratnē, jo to mērķis ir sodīt pārkāpēju un novērst citu pārkāpumu izdarīšanu. Konvencijas Septītā protokola 4. pants esot saprotams tādējādi, ka tas aizliedzot apsūdzēt vai tiesāt par otru „nodarījumu” tiktāl, ciktāl tas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas ir tie paši. Izejas punkts jautājumā, vai abu sodu piemērošana tiek balstīta uz

faktiem, kas ir tie paši vai būtībā tie paši, esot abu procesu noslēguma lēmumos ietvertais faktu konstatējums.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet arī no Satversmes 92. panta otrā teikuma. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 92. panta otrā teikuma vārdus „saskaņā ar likumu”, esot atzinusi, ka tie ietver ne vien nevainīguma prezumpciju, bet arī citus tiesību principus. Pieteikuma iesniedzēja secina, ka šī norma ietver arī dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu. Tāpēc apstrīdētās normas neatbilstot ne vien Konvencijas Septītā protokola 4. pantam, bet arī Satversmes 92. panta otrajam teikumam. Apstākļi, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips nav tieši minēts Satversmes 92. panta tekstā, neesot pietiekams, lai uzskatītu, ka tas neietilpst šā panta tvērumā, un šis princips neapšaubāmi esot tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētās normas, – Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim un uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas paplašinātajai Satversmes 92. panta otrā teikuma interpretācijai, proti, tam, ka no šīs normas būtu atvasināms arī dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips. Attiecīgo normu Satversmes tekstā likumdevējs esot ietvēris ar skaidru mērķi – paredzēt nevainīguma prezumpcijas konstitucionālās garantijas. Arī Satversmes tiesas agrākajā praksē Satversmes 92. panta otrais teikums esot analizēts tikai nevainīguma prezumpcijas kontekstā. Ņemot vērā to, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips formulēts Konvencijas Septītā protokola 4. pantā, tas Satversmes sistēmā esot ietverams tās 89. panta interpretācijas ceļā, nevis paplašinot Satversmes 92. panta otrā teikuma tvērumu.

Saeima norāda, ka, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas Septītā protokola 4. pantam, jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) sniegtā attiecīgās normas interpretācija.

Ņemot vērā ECT praksē formulētos kritērijus, Saeima piekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim, ka gan APK 201.¹² pantā paredzētais sods, gan likuma

„Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda būtu uzskatāmi par kriminālsodiem Konvencijas Septītā protokola 4. panta izpratnē. Tomēr Saeima nepiekrīt viedoklim, ka V. Ļebedevs esot divreiz sodīts par vienu un to pašu nodarījumu.

ECT esot atzinusi, ka Konvencijas Septītā protokola 4. pantā ietverts aizliegums apsūdzēt vai tiesāt par otru „nodarījumu” tiktāl, ciktāl tas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas būtībā ir tie paši. Līdz ar to esot jāvērtē, vai fakti, kas veido to konkrēto faktisko apstākļu kopumu, kuros iesaistīta apsūdzētā persona, ir nedalāmi saistīti laikā un telpā, proti, ir tie paši vai būtībā tie paši. Tādējādi Saeima uzskata, ka jānošķir administratīvais sods, kas paredzēts par kontrabandu, no soda naudas, kas paredzēta likumā „Par nodokļiem un nodevām”. Kaut arī abās normās kā tiesiskās sekas esot paredzēts sods, tomēr tās esot piemērojamas diviem dažādiem tiesību pārkāpumu veidiem – kontrabandai un akcīzes nodokļa nenomaksāšanai.

Kontrabandas gadījumā nodarījuma objekts esot tautsaimniecības intereses muitas darbības jomā, objektīvā pusē – aktīva darbība, kas vērsta uz muižošanai pakļautu preču pārvietošanu pāri muitas robežai, apejot muitas kontroli vai no tās noslēpjot minētās preces, tās nedeklarējot vai izmantojot viltotus dokumentus. Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētais sods tiek uzlikts par nodokļu pārkāpumu, proti, par darbību vai bezdarbību, kuras rezultātā tiek pārkāptas likuma „Par nodokļiem un nodevām”, konkrēto nodokļu likumu un citu nodokļu jomu reglamentējošu normatīvo aktu un Eiropas Savienības tiesību normas. Šajā gadījumā ar likumu aizsargājamā interese esot nodrošināt pienācīgu akcīzes nodokļa un arī citu nodokļu nomaksu valsts budžetā, un šī interese esot principiāli svarīga un leģitīmi aizsargājama demokrātiskā tiesiskā valstī.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumi neesot izvērtējami abstrakti, bet gan katras konkrētās lietas ietvaros. Vērtējot, vai persona ir sodīta divreiz par vienu un to pašu pārkāpumu, esot jānoskaidro, vai APK 201.¹² pantā paredzētais sods un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētais sods tiek piemēroti par vienu un to pašu pārkāpumu. No pieteikuma izrietot, ka persona,

prettiesiski ievēdot valstī preces, vienlaikus izvairījusies arī no nodokļu samaksas pienākuma. Tādējādi abu tiesībpārkāpumu pazīmes esot līdzīgas.

Tieslietu ministrija pievienojas Pieteikuma iesniedzējas un Saeimas viedoklim, ka gan APK 201.¹² pantā paredzētais sods, gan likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda uzskatāmi par kriminālsodiem Konvencijas Septītā protokola 4. panta izpratnē. Tas izrietot no abiem sodiem piemītošās preventīvās un sodošās funkcijas.

Tieslietu ministrija norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet arī no Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. panta, kas ir Latvijai saistošs. Eiropas Savienības Tiesa, interpretējot attiecīgo normu, esot atzinusi, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošana ir atkarīga no trim nosacījumiem – identiski fakti, tas pats likumpārkāpējs un tās pašas aizsargātās tiesiskās intereses.

5. Pieaicinātā persona – Finanšu ministrija – uzskata, ka konkrētajā lietā nav pieļauts dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpums.

Finanšu ministrija norāda, ka atbilstoši ECT un Latvijas tiesu praksē paustajām atziņām likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu var pielīdzināt kriminālsodam Konvencijas izpratnē.

Abiem sodiem esot atšķirīgi tiesiskās aizsardzības objekti. APK 201.¹² pantā paredzētais sods tiekot piemērots par administratīvo pārkāpumu, t.i., saistībā ar muižošanai pakļauto preču pārvešanu pāri muižas robežai, apejot muižas kontroli vai noslēpjot minētās preces un tās nedeklarējot. Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda tiekot piemērota par nodokļu pārkāpumu, proti, par darbībām ar akcīzes precēm, samazinot budžetā iemaksājamo summu, t.i., par akcīzes nodokļa nenomaksāšanu par šīm precēm. Tādējādi Finanšu ministrija uzskata, ka konkrētajā gadījumā V. Ļebedevam piemēroti divi sodi par diviem atšķirīgiem pārkāpumiem.

Finanšu ministrija norāda, ka vienlaikus ar administratīvā pārkāpuma (kontrabandas) izdarīšanu personai rodas arī pienākums samaksāt nodokli par akcīzes precēm. Personai esot arī iespēja labprātīgi izpildīt nodokļu saistības līdz

nodokļu audita uzsākšanas brīdim. Labprātīgas nodokļu nomaksas gadījumā soda nauda netiekot aprēķināta.

6. Pieaicinātā persona – Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) – uzskata, ka APK 201.¹² pants un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pants paredz divus sodus par diviem atšķirīgiem pārkāpumiem. Tādējādi apstrīdētās normas nenonākot pretrunā ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

VID norāda, ka likumā „Par nodokļiem un nodevām” paredzētā soda nauda ir obligāts maksājums, kas tiek uzlikts nodokļu revīzijas (audita) rezultātā par budžetā iemaksājamās nodokļa summas samazināšanu vai no budžeta atmaksājamās nodokļa summas palielināšanu nodokļu administrācijai iesniegtajās vai iesniedzamajās nodokļu deklarācijās vai ko nodokļu administrācija aprēķina gadījumā, kad nodokļu maksātājs nodokļu deklarācijas precizējumu un deklarācijā precizēto nodokļa maksājumu veic pēc tam, kad saņemts paziņojums par nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanu vai lēmums par nodokļu revīzijas (audita) veikšanas nosacījumu maiņu. Pieņemot regulējumu par soda naudu, likumdevēja mērķis esot bijis disciplinēt nodokļu maksātājus un novērst budžetā maksājamās summas nepamatotu samazinājumu vai no budžeta atmaksājamās summas palielinājumu, tādējādi sekmējot nodokļu maksāšanu budžetā atbilstoši likumiem. Līdz ar to tiek aizsargātas sabiedrības intereses attiecībā uz sociālajiem un ekonomiskajiem pasākumiem, kas vērsti uz personu pamattiesību nodrošināšanu un valsts funkciju veikšanu.

Likumdevējs esot paredzējis nodokļu maksātājiem iespēju labprātīgi izpildīt saistības pret valsts budžetu līdz nodokļu audita uzsākšanas dienai, nemaksājot soda naudu.

Savukārt attiecībā uz APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo atbildību VID norāda, ka administratīvais sods tiek piemērots, lai sodītu personu par tās izdarīto pārkāpumu un atturētu to un citas personas no līdzīgu pārkāpumu izdarīšanas.

Lai izvērtētu administratīvā pārkāpuma (kontrabandas) sastāvu, esot nepieciešams konstatēt preču prettiesisku ievēšanu vai izvešanu. Pārkāpuma objektīvā puse esot personas darbība, kas var radīt kaitīgas sekas. Nodokļu

ieņēmumu zaudējumiem, kurus rada kontrabanda, esot pakārtota nozīme konkrētā administratīvā pārkāpuma izdarīšanā.

No minētā VID secina, ka APK 201.¹² pantā paredzēta atbildība par personas izdarīto pārkāpumu uz muitas robežas, t.i., saistībā ar muižošanai pakļauto preču pārvietošanu pāri muitas robežai, apejot muitas kontroli vai no tās noslēpjot un nedeklarējot minētās preces. Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pants paredzot atbildību par tādām darbībām ar akcīzes precēm, kuru rezultātā tiek samazināta budžetā iemaksājamā nodokļu summa.

ECT esot atzinusi, ka Konvencijas Septītā protokola 4. pantā ietverts aizliegums apsūdzēt vai tiesāt par otru „nodarījumu” tiktāl, ciktāl tas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir tie paši. Jautājumu, vai fakti ir tie paši vai pēc būtības tie paši, atspoguļojot attiecīgā procesa noslēguma lēmumā konstatēto faktisko apstākļu kopums. Turklāt ECT esot atzinusi, ka uzrēķins par nenomaksātajiem nodokļiem un kriminālatbildība par nodokļu nemaksāšanu nerada dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu. VID uzskata, ka izskatāmajā lietā abi sodi piemēroti, pamatojoties uz atšķirīgiem faktiem, un ar tiem tiekot aizsargātas atšķirīgas tiesiskās intereses, tādējādi neesot saskatāms dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpums.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesors Dr.habil.iur. Uldis Krastiņš – norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips attiecināms ne vien uz krimināltiesību jomu, bet arī uz citiem tiesībapārkāpumiem, kuri pēc savas būtības ir krimināli, taču pārāk maznozīmīgi, lai uz tiem attiecinātu krimināltiesību un kriminālprocesa normas.

Gan APK 201.¹² pants, gan likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pants paredzot atbildību par tādiem pārkāpumiem, par kuriem ir paredzēta arī kriminālatbildība, ja vien darbību kaitīgums būtu lielāks un pastāvētu attiecīgajās Krimināllikuma normās paredzētās noziedzīgā nodarījuma pazīmes. Tādējādi abi sodi varot tikt pielīdzināti kriminālsodiem un uz tiem varot attiecināt dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

U. Krastiņš arī norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips netiek saistīts ar abu tiesībpārkāpumu objektīvo pazīmju pilnīgu sakritību. ECT praksē esot atzīts, ka personu nevar tiesāt un sodīt par to pašu tiesībpārkāpumu, ja tas pamatots uz identiskiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir tie paši. Lai konstatētu visu pazīmju un faktu sakritību, esot nepieciešams konstatēt, ka ir viens un tas pats tiesībpārkāpējs, abu tiesībpārkāpumu fakti ir līdzīgi un ir viena un tā pati aizsargājamā interese.

V. Ļebedeva gadījumā, pēc U. Krastiņa domām, ir konstatējama tikai pirmā no minētajām pazīmēm, proti, abus tiesībpārkāpumus izdarījusi viena un tā pati persona.

APK 201.¹² pants paredzot atbildību par nodarījumu ar formālu sastāvu, tāpēc pārkāpums esot uzskatāms par pabeigtu tā izdarīšanas brīdī. Savukārt likumā „Par akcīzes nodokli” paredzētā atbildība esot saistīta ar citiem faktiem un aizsargājot atšķirīgas tiesiskās intereses. Tādējādi neesot pamata uzskatīt, ka persona ir divreiz sodīta par vienām un tām pašām darbībām. Līdz ar to neesot konstatējams dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpums.

U. Krastiņš uzskata, ka Satversmes 92. panta otrais teikums nosaka nevainīguma prezumpciju un tā sasaiste ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu ir visai nosacīta. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izrietot no plašāka tiesību principa – taisnīguma principa.

8. Pieaicinātā persona – Biznesa augstskolas Turība profesors Dr.iur. Jānis Načisčionis – norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips ir cilvēktiesību aizsardzības instruments, kas neatkarīgi no nodarījuma krimināltiesiskā rakstura garantē, ka persona netiks divreiz sodīta par vienu un to pašu tiesībpārkāpumu. Izvērtējot tiesībpārkāpuma piekritību krimināltiesiskajai sfērai, esot jāņem vērā ECT spriedumā lietā *Engel un citi pret Nīderlandi* minētie kritēriji, atbilstoši kuriem varot secināt, ka APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētie pārkāpumi ir pielīdzināmi kriminālpārkāpumiem Konvencijas izpratnē.

J. Načisčionis uzskata, ka ar APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo sodu un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu tiek aizsargātas atšķirīgas tiesiskās intereses.

9. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Starptautisko ekonomisko sakaru un muitas institūta Muitas un nodokļu katedras profesors Dr.oec. Kārlis Ketners – uzskata, ka APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētie sodi ir piemēroti par muitas režīma neievērošanu un tieši tādēļ V. Lebedevam radies arī nodokļu parāds. Abos VID lēmumos pēc būtības esot konstatēti vieni un tie paši faktiskie apstākļi un ietvertas norādes uz vienu un to pašu normatīvo aktu pārkāpumiem. Esot būtiski ņemt vērā, ka muitas kontrole nav pašmērķīga un muitas režīma nodrošināšanas mērķis citastarp ir arī nodokļu nomaksas kontrole. Ja personas mērķis, nelikumīgi pārvedot preces pāri robežai, ir izvairīšanās no nodokļu nomaksas, tad sakrītot aizsargātās sabiedrības intereses un abu sodu piemērošanas mērķi.

No minētajiem apsvērumiem K. Ketners secina, ka atbilstoši ECT praksei APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto sodu piemērošana nonāk pretrunā ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

Secinājumu daļa

10. Satversmes tiesa agrāk nav vērtējusi tiesību normu atbilstību dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principam. Tādējādi visupirms nepieciešams apskatīt šā principa saturu un izvērtēt, vai tas izriet no Satversmes normām.

Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips noteic, ka personu par vienu un to pašu nodarījumu var tiesāt un sodīt tikai vienu reizi.

Šā principa mērķis ir novērst personas atkārtotu tiesāšanu un sodīšanu gadījumos, kad spēkā stājies nepārsūdzams nolēmums par personas vainu vai arī

tā atzīta par nevainīgu. Tādējādi dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošanā nav nozīmes tam, vai pirmajā procesā persona ir atzīta par vainīgu un tai piemērots sods, jo nepieļaujama ir ne vien atkārtota soda piemērošana, bet arī atkārtots process. Šādā veidā tiek nodrošināta tiesiskā stabilitāte un novērsta iespēja, ka viens un tas pats pārkāpums tiek izskatīts vairākos procesos. Turklāt dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izslēdz iespēju, ka divos procesos varētu tikt izdarīti atšķirīgi secinājumi par personas vainu. Par dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu netiek uzskatīta tās pašas lietas izskatīšana augstākā instancē (*sk. Harris D., O'Boyle M. and Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights, 2nd ed., Oxford University Press, 2009, pp. 751 – 752*).

Var piekrist Saeimas viedoklim, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumi parasti tiek vērtēti atbilstoši konkrētu lietu apstākļiem un vainojamās personas darbībām (*sk. lietas materiālu 35. – 36. lpp.*). Tomēr minētais apsvērumš neliedz Satversmes tiesai abstrahēties no atsevišķa gadījuma faktiskajiem apstākļiem un izvērtēt, vai divas tiesību normas paredz atbildību par vienu un to pašu nodarījumu.

Apstrīdētās normas neparedz sodu par kādu konkrētu nodarījumu, bet gan personas pienākumu samaksāt nodokli un soda naudu neatkarīgi no tai piemērotā soda par pārkāpumiem akcīzes preču aprītē. Apstrīdēto normu atbilstība augstāka juridiskā spēka tiesību normām ir atkarīga no tā, vai APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētie sodi tiek vai netiek piemēroti par vienu un to pašu nodarījumu. Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai APK 201.¹² pants un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pants paredz atbildību par vienu un to pašu nodarījumu.

11. Satversmes 92. panta pirmais un otrais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu.” No lietas materiāliem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējai un Saeimai ir atšķirīgi viedokļi par dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa saistību ar Satversmes 92. pantu.

11.1. Pieteikuma iesniedzēja ir norādījusi uz Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2008-09-0106, kurā Satversmes tiesa atzinusi, ka princips *nullum crimen, nulla poena sine lege* (personu var atzīt par vainīgu un sodu var piemērot tikai par tādu personas rīcību, kas saskaņā ar likumu ir atzīta par noziedzīgu) izriet no Satversmes 92. panta otrā teikuma vārdiem „saskaņā ar likumu” (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 4.2. punktu*). Tomēr jāņem vērā, ka šī atziņa ir pamatota ar minētā tiesību principa saturu un Satversmes 92. panta otrajā teikumā lietotiem vārdiem. Tādējādi tā pati par sevi nevar kalpot par pamatu apgalvojumam, ka visi ar tiesvedību saistītie tiesību principi, kuri nav *expressis verbis* ietverti Satversmē, izriet no Satversmes 92. panta otrā teikuma.

Ikvienas personas tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā ir nostiprinātas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 92.panta pirmo teikumu, ir atzinusi, ka tajā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Pirmajā aspektā šis jēdziens interpretējams kopsakarā ar Satversmes 6. nodaļu, otrajā – sasaistē ar tiesiskas valsts principu, kas izriet no Satversmes 1. panta (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu*).

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ietver taisnīga tiesas procesa garantijas. Lai noskaidrotu Satversmes 92. panta jēgu, tas jāaplūko sasaistē ar citām Satversmes normām. No Satversmes 1. panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, tostarp arī tiesiskuma princips, kas prasa, lai lietas tiktu izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu, un lai ikviena kriminālprocesa, civilprocesa un administratīvā procesa rezultāts būtu taisnīgs (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-28-01 12. punktu*). Satversmes tiesa arī norādījusi, ka „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process nozīmē taisnīgu lietas izskatīšanu. Tā kā tiesas darba rezultāts ir tiesas spriedums, tad ar jēdzienu „taisnīga tiesa” galvenokārt tiek saprasts jēdziens „taisnīgs spriedums” (*sk. Satversmes tiesas*

2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-06-01 secinājumu daļas 3. punktu).

No Satversmes izriet ne tikai valsts pienākums atturēties no iejaukšanās personas tiesībās, bet arī valsts pienākums veikt šo tiesību nodrošināšanai nepieciešamās darbības (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 23. septembra sprieduma lietā Nr. 2002-08-01 secinājumu daļu un 2009. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-05-01 9. un 10. punktu). Satversmes 92. panta aspektā likumdevēja pozitīvais pienākums ir pieņemt taisnīgas tiesas spriešanai nepieciešamās tiesību normas (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu un 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 22.3. punktu).

Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākas savstarpēji saistītas tiesības, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes principu, tiesības tikt uzklausītam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu un tiesības uz pārsūdzību (sk. Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-04-01 8.2. punktu un 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 8.3. punktu). Tādējādi Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet arī valsts pienākums paredzēt tiesiskās garantijas, kas nodrošina tiesiskuma un taisnīguma principu ievērošanu lietu izspriešanā.

11.2. Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, jāņem vērā Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo par interpretācijas līdzekli pamattiesību un tiesiskas valsts principu satura un apjoma noteikšanai, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietvertu pamattiesību samazināšanas vai ierobežošanas (sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. punktu un 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punktu).

Valsts pienākums ņemt vērā starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā izriet no Satversmes 89. panta, kas noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem

starptautiskajiem līgumiem. Šis pants skaidri norāda uz to, ka konstitucionālā likumdevēja mērķis bija panākt Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 5. punktu vai 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu interpretāciju var ietekmēt starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ietvertās cilvēktiesību normas. Ar to palīdzību iespējams konkretizēt attiecīgo pamattiesību tvērumu un precīzāk noskaidrot to saturu (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 10. punktu*).

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir nostiprinātas dažādos starptautiskos cilvēktiesību aktos, citastarp ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14. pantā. Minētā panta septītā daļa paredz dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu kā vienu no garantijām, kas nodrošina tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu. Tas norāda, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips uzskatāms par tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļu.

Arī tiesību doktrīnā atzīts, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips ir viena no šādām specifiskajām garantijām, kas saistīta ar tiesībām uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā (*sk. Nowak M. U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR Commentary 2nd rev. ed., N.P. Engel, Publisher, 2005, pp. 355 – 357; Weissbrodt D. The Right to a Fair Trial. Articles 8, 10 and 11 of the Universal Declaration of Human Rights. Martinus Nijhoff Publishers, 2001, pp. 74 – 75*). Juridiskajā literatūrā šis princips aprakstīts kā neatņemama tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa, kas nodrošina tiesiskuma un taisnīguma principu ievērošanu, piemērojot personai atbildību par krimināltiesiska rakstura pārkāpumiem (*sk. Reid K. A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 3rd ed., Sweet & Maxwell, 2008, pp. 108 – 110; Clayton R. and Tomlinson H. The Law of Human Rights. Oxford University Press, 2000, pp. 612 – 614*). Arī U. Krastiņš norādījis, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet no plašāka tiesību principa – taisnīguma principa (*sk. lietas materiālu 119. lpp.*).

Satversmē nav izvērsti atrunātas no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās specifiskās garantijas krimināllietās, izņemot nevainīguma prezumpciju un tiesības uz advokāta palīdzību. Tomēr Satversmes tiesas sniegtā Satversmes 92. panta interpretācija ļauj secināt, ka pārējās šāda veida garantijas ietvertas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā lietotā jēdziena „taisnīga tiesa” saturā.

Līdz ar to dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet no Satversmes 92. panta pirmā teikuma.

12. Lieta ir ierosināta arī par apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas Septītā protokola 4. pantam. Ievērojot Satversmes 89. pantu, var secināt, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības principam, ciktāl tas izriet no Satversmes 92. panta pirmā teikuma un Konvencijas Septītā protokola 4. panta pirmās daļas, ir līdzīgs tiesiskais saturs. Lai pēc iespējas vispusīgāk atklātu Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību saturu, tas interpretējams kopsakarā ar Konvencijas Septītā protokola 4. pantu, kas nosaka: „Nevienam nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt krimināllietā tajā pašā valstī par noziedzīgu nodarījumu, par kuru viņš jau ir ticis attaisnots vai notiesāts saskaņā ar šīs valsts likumu un kriminālprocesuālajām normām.” Tādējādi Satversmes tiesa, izvērtējot dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa saturu un piemērošanas kārtību, izmantos ECT sniegto Konvencijas Septītā protokola 4. panta pirmās daļas interpretāciju un vienlaikus izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un Konvencijas Septītā protokola 4. panta pirmajai daļai.

13. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips ir attiecināms uz krimināltiesību jomu.

Satversmes tiesa jau vairākkārt norādījusi, ka krimināllietas jēdzienam Konvencijas izpratnē piemīt autonoma nozīme, kas var atšķirties no šā jēdziena izpratnes Latvijas nacionālajās tiesībās (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-17-0106 6.1. punktu un 2008. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-04-01 10.1. punktu*). ECT ir norādījusi uz trim alternatīviem kritērijiem, pēc kuriem var konstatēt, vai lietai piemīt

krimināllietas pazīmes (sk. ECT 1976. gada 8. jūnija sprieduma lietā „Endžels un citi pret Nīderlandi” 81. – 82. punktu). Kritēriji ir šādi:

- 1) konkrētā tiesību pārkāpuma kvalifikācija nacionālajā tiesību sistēmā;
- 2) pārkāpuma raksturs;
- 3) sankcijas atbilstība vai neatbilstība krimināltiesībām pēc tās veida vai smaguma.

Lai lietu atzītu par pielīdzināmu krimināllietai Konvencijas izpratnē, pietiek ar to, ja kaut viens no minētajiem kritērijiem norāda uz lietas krimināltiesisko raksturu (sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-17-0106 6.1. punktu). Tāda pati pieeja izmantojama, vērtējot, vai uz nodarījumu ir attiecināms Konvencijas Septītā protokola 4. pants (sk., piemēram, ECT 2009. gada 16. jūnija sprieduma lietā „Ruotsalainens pret Somiju” 43. punktu).

Nedz APK 201.¹² pantā paredzētais administratīvais sods, nedz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda Latvijas nacionālajās tiesībās netiek uzskatīta par kriminālsodu. Tomēr sankcijas par kontrabandu un par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu veikšanas ir paredzētas ne vien APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā, bet – ja ir noteikti kvalificējoši apstākļi – arī Krimināllikuma 190. un 218. pantā. Tādējādi abiem pārkāpumiem pēc būtības piemīt krimināltiesisks raksturs. Turklāt gan APK 201.¹² pantā paredzētajam administratīvajam sodam, gan likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētajai soda naudai piemīt sodošā un preventīvā funkcija, kas atbilst arī kriminālsoda piemērošanas mērķiem (*sal.: Krimināllikuma 35. panta otrā daļa*).

Arī lietas dalībnieki un pieaicinātās personas paudušas vienotu viedokli par to, ka abas minētās sankcijas ir pielīdzināmas kriminālsodiem Konvencijas izpratnē.

Līdz ar to APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētie sodi vērtējami dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa kontekstā.

14. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips nosaka tiesības netikt atkārtoti tiesātam un sodītam par vienu un to pašu nodarījumu. Tomēr ir būtiski

noskaidrot tā nozīmi gadījumos, kad persona ar vienu darbību var izdarīt vairākus savstarpēji nošķiramus noziedzīgus nodarījumus. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips neaizliedz atšķirīgu nodarījumu iztiesāšanu atsevišķos procesos pat tādā gadījumā, ja tie izriet no viena prettiesisku darbību kopuma. (sk. *Harris D., O'Boyle M. and Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights, 2nd ed., Oxford University Press, 2009, p. 752*).

ECT ir atzinusi, ka Konvencijas Septītā protokola 4. panta interpretācija, kas balstītos uz divām atšķirīgām aizsargātajām interesēm un nodarījuma kvalifikācijām nacionālajās tiesībās, nevar nodrošināt efektīvu dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošanu. Minētā norma aizliedz tiesāšanu un sodīšanu par otru nodarījumu, kas izceļas no tiem pašiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir tie paši. Tādējādi tiesību normu piemērotājam ir jāizvērtē, vai personas izdarītie noziedzīgie nodarījumi izriet no vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem vai apstākļiem, kas pēc būtības ir vieni un tie paši, t.i., vai šie apstākļi ir nešķirami saistīti laikā un telpā (sk. *ECT Lielās palātas 2009. gada 10. februāra sprieduma lietā „Sergejs Zolotuhins pret Krieviju” 78. – 84. punktu*).

Līdz ar to dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips aizliedz tiesāšanu un sodīšanu par otru nodarījumu, kas izceļas no tiem pašiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir tie paši.

15. Satversmes tiesa jau norādīja: lai izvērtētu apstrīdēto normu atbilstību dubultās sodīšanas nepieļaujamības principam, nepieciešams noskaidrot, vai APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā ir paredzēta atbildība par vienu un to pašu nodarījumu. Savukārt, lai to noskaidrotu, nepieciešams izvērtēt, vai abu sodu piemērošana ir balstīta uz vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem vai apstākļiem, kas pēc būtības ir tie paši. Tādējādi ir būtiski noskaidrot, uz kādiem faktiskajiem apstākļiem tiek balstīta APK 201.¹² pantā un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto nodarījumu kvalifikācija un sodu piemērošana.

APK 201.¹² pants paredz atbildību par kontrabandu, t.i., muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ieviešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai

izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot šīs preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā.

Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. panta pirmā daļa paredz atbildību par nodokļu revīzijā (auditā) konstatēto nodokļu pārkāpumu, kura rezultātā ir samazināts budžetā iemaksājamā nodokļa apmērs.

Nosakot atbildību par personas prettiesisko rīcību, tiek izvērtēts attiecīgā nodarījuma sastāvs.

15.1. Saeima un atsevišķas pieaicinātās personas ir paudušas viedokli, ka ar APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo sodu un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu tiek aizsargātas atšķirīgas tiesiskās intereses. Administratīvais sods tiekot piemērots, lai aizsargātu tautsaimniecības intereses muitas darbības jomā. Savukārt soda nauda tiekot piemērota, lai nodrošinātu nodokļu nomaksu valsts budžetā.

Piemērojot administratīvo sodu par kontrabandu, citastarp tiek aizsargātas arī valsts intereses iekasēt nodokļus par ievestajām precēm. Tādējādi var piekrist Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta secinājumam, uz kuru norādījis arī K. Ketners, proti, ka „muitas kontrole nepastāv pašmērķīgi. Muitas režīma ievērošanas mērķis citastarp ir nodokļu samaksas kontrole, preces pārvietojot pāri muitas robežai” (*sk. lietas materiālu 78. lpp. un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 22. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-428 13. punktu*).

Tomēr atbilstoši ECT praksei būtiskākā uzmanība ir veltāma nevis iespējamai aizsargāto interešu sakritībai, bet gan faktiskajiem apstākļiem, uz kuriem tiek balstīta konkrētu sodu piemērošana (*sk. ECT Lielās palātas 2009. gada 10. februāra sprieduma lietā „Sergejs Zolotuhins pret Krieviju” 78. – 84. punktu*). Tādējādi abu sodu piemērošanas mērķu vai aizsargāto tiesisko interešu pilnīga vai daļēja sakritība nevar tikt uzskatīta par izšķirošo apstākli, uz kura pamata izvērtējams iespējamais dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips pārkāpums.

15.2. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošanā izšķirošā nozīme ir faktiskajiem apstākļiem, uz kuriem tiek balstīta abu sodu piemērošana. Tādējādi no visiem nodarījuma sastāva elementiem īpaši jāizvērtē nodarījuma objektīvā puse, t.i., personas uzvedības ārējā izpausme.

Piemērojot APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo sodu, nepieciešams konstatēt, kā izpaudušās personas prettiesiskās darbības, ievēdot Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvedot no tās muižošanai pakļautās preces vai citas vērtības. U. Krastiņš norāda, ka APK 201.¹² pantā paredzētais nodarījums ir uzskatāms par pabeigtu tā izdarīšanas brīdī. Krimināltiesībās šādus tiesību pārkāpumus sauc par nodarījumiem ar formālu sastāvu (*sk. lietas materiālu 118. lpp.*). Tādējādi ar faktiskajiem apstākļiem, kas tiek ņemti vērā, piemērojot APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo sodu, ir saprotams tas, kā izpaudusies personas prettiesiskā darbība, mēģinot pārvest preces pāri valsts robežai. Šie apstākļi ir konstatējami konkrētā brīdī, t.i., brīdī, kad persona pārved vai mēģina pārvest preces pāri valsts robežai.

Savukārt, piemērojot likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu, nepieciešams konstatēt neizpildīto nodokļu saistību apmēru. Likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektā un septītā daļa paredz personas pienākumu samaksāt akcīzes nodokli, ja tā veic jebkuras darbības ar akcīzes precēm, neievērojot likuma „Par akcīzes nodokli” noteikumus, arī tad, ja tā prettiesiski ievē valstī preces. Šo normu atbilstība augstāka juridiskā spēka normām netiek apšaubīta. Tādējādi akcīzes preču ieviešanas brīdī personai rodas pienākums samaksāt par tām akcīzes nodokli, vienalga, vai tās ievestas tiesiskā vai prettiesiskā kārtā.

VID ir norādījis, ka administratīvā procesa ietvaros, personu sodot par kontrabandu, tā tiek informēta par pienākumu samaksāt akcīzes nodokli, kā arī par nodokļa un nokavējuma naudas aprēķināšanas kārtību. Saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. panta pirmo daļu soda nauda esot nosakāma atbilstoši budžetā nenomaksātajai akcīzes nodokļa parāda summai, kas tiek noteikta pēc stāvokļa nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienā. Ja fiziskā persona līdz nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai ir samaksājusi akcīzes nodokļa parādu pilnā apmērā, soda nauda netiekot aprēķināta (*sk. lietas*

materiālu 122. – 123. lpp.). Līdz ar to būtiska nozīme likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda piemērošanā ir apstāklim, ka nodokļu saistības ilgstoši nav izpildītas pēc to rašanās.

Tādējādi faktiskais apstāklis, kas tiek ņemts vērā, piemērojot likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu, ir tas, ka persona nav izpildījusi savas nodokļu saistības pret valsti līdz pat nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai. Pārkāpums tiek konstatēts nodokļu revīzijas (audita) ietvaros atbilstoši faktiskajiem apstākļiem, kādi pastāv nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienā.

16. Salīdzinot faktiskos apstākļus, kas jāņem vērā, piemērojot APK 201.¹² pantā paredzēto administratīvo sodu un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu, var secināt, ka šo sodu piemērošana netiek balstīta uz vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem vai apstākļiem, kas pēc būtības ir tie paši.

APK 201.¹² pantā paredzētais administratīvais sods tiek piemērots par prettiesisku darbību, pārvedot preces pāri valsts robežai. Savukārt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda tiek piemērota par prettiesisku bezdarbību – nodokļu samaksas pienākuma neizpildi. Brīdī, kad persona nelikumīgi pārved vai mēģina pārvest pāri valsts robežai preces, tā izdara administratīvo pārkāpumu. Lai gan vienlaikus tai rodas arī nodokļa samaksas pienākums, tas tomēr ir nošķirams no faktiskajiem apstākļiem, uz kuriem tiek balstīta likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētās soda naudas piemērošana. Personai ir iespēja izpildīt savas nodokļu saistības līdz pat nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai, lai soda nauda tai netiktu piemērota.

Šā iemesla dēļ izskatāmā lieta nav salīdzināma ar ECT izskatīto lietu *Ruotsalainens pret Somiju*, uz kuru norādījusi Pieteikuma iesniedzēja (*sk. ECT 2009. gada 16. jūnija sprieduma lietā „Ruotsalainens pret Somiju” 56. punktu*). Atšķirībā no šīs Satversmes tiesā izskatāmās lietas, personai nebija iespējas samaksāt nodevu un izvairīties no soda naudas piemērošanas.

Tādējādi APK 201.¹² pantā paredzētais administratīvais sods un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda nerada dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu, jo apstākļi, uz kuriem pamatota abu sodu piemērošana, ir savstarpēji nošķirami laikā un telpā.

Līdz ar to likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdi „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” nenonāk pretrunā ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprida:

atzīt likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdus „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam.

Spridums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spridums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris